

KOLOSVÁRI DIMIÉN PÁL
UNITÁRIUS KOLLÉGIUMI IGAZGATÓ ORVOS

A kolozsvári házsongárdi temetőben a baloldali főút és az első keresztút alkotta északkeleti szögben állott az alább ismertetendő síremlék.¹ A leírást róla 1925 őszén készítettem, e követ azonban 1941. július 4-én már nem találtam a helyén.

Anyaga: homokkő; alakja: ormós kőkoporsó; állapota: egészen ép; kidolgozása: közepes értékű, a címerkép és a jelkép faragása komoly rajztudás nélkül készült. A felirat álló és dült betűket vegyítő barokkos ki-képzésű.

A kő déli lapjának leírása:

Alól és felül széles gyűrűvel leszorított olajfalevélből font koszorúban hullámos talajon legyezős lombú fára tekerőző kígyó, vele szemben fel-ágaskodott, jobbra lépő, kétfarkú oroszlán jobb lábával egyeneskardot tart. Az egyesített jelkép és címer mögött latin nyelven frott, distichonokban szerkesztett vers:

ANNI 1720 • DIEI 4 JAN MEMORJA
VIXI MORTUUS AT JACEO: TU DISCE VIATOR
VIVERE; SI NOSTI VIVERE, DISCE MORI •
INTRPIDUS LEO SIS SERPENTE OCULATOR ESTO:
TE PROCERES ETIAM LAUDES HONORE COLANT •
QUID JUVAT! OMNIS MUTATUR FORTUNA • UT ARUNDO:
DURA LIVOR QUOQUE POST FATA QUIESCIT ATROX •
SIS NERONE PRIOR • SIT NIXA SUPERBIA PENNIS •
ARMA VIRUMQ • CANAS, QUID JUVAT! ECCE NIHIL!
VIVAS LUSTRA DECEM ET TRIA TANQUAM EGO; VITA ROTATUR:
ERGO SCIAS QUID SIT VIVERE, QUIDVE MORI •

A kő északi lapjának felirata:

QVIS FUERIM • QVAERIS: D I M I E N COGNOMEN AVORUM
PRAECLARUM P A U L I SED MIHI NOMEN ERAT
URBS GENUIT FAMOSA K O L O S V A R: NOMEN, HONOREM •
IPSA DEDIT, SEDES IPSA QVIETIS ERIT •

¹ I. osztály, C. tábla, 58. és 53. sz. sírok között.

COLLEGII R E C T O R P U R O D E F O N T E D O C E B A M,
 A N N I S T E R D E N I S V E R B A S A C R A T A D E O •
 E T M E D I C U S F U E R A M A R T E ; Q V A T E R Q V E M A R I T U S , A T H A E R E S
 J A M N U L L U S C H A R I S E X G E N I T I S S U P E R E S T •
 U R B E S E U R O P A E V I D I T E R E T O S C U L A R E G I
 P R A E B U E R A M , N U N C S U M M O R T I S I N I M P E R I O !
 E C C L E S I A E P L E B A N U S P E R D U O L U S T R A F I D E L I S ,
 L A E T U S E O C H R I S T I J U D I C I S A N T E T H R O N U M •

A felirat mögött négy körívvel határolt mélyített alapon csukott könyv mint lelkipásztori jelkép van kifaragva.

Dimién Pálról ismeretes, hogy 1655-ben Kolozsvárt született. Iskolába Tordán és Kolozsvárt járt, 1682. június 30-án pedig a hollandiai Leyda város egyetemére iratkozott be, úgy látszik azonban, hogy innen egy időre Angliába ment át, minthogy nevét Leydában 1686. február 22-én az egyetem anyakönyvébe újra bevezették.² Más holland város diákjai között sehol sem akadtam reája. Itteni tanulása idejéből három üdvözlő verse ismeretes, úgymint 1684. június 23-án az erdélyi Fejérvári István, 1685. szeptember 24-én a tiszántúli Wári Mihály és 1686. október 19-én a székely Musnai Mihály tanulótársainak vitatkozását latin nyelven üdvözölte.³ Az elsőt orvos-, a másodikat filozófiai doktori, a harmadikat egyszerű teológiai vitatkozás köszöntésére készítette. Ebből tehát az tapasztalható, hogy a tanulás céljából kibujdosott diákok között már nincsen semmi nyoma a hazai egykori vallási torzsalkodásoknak.

Dimién maga azután 1689. július 14-én ugyancsak Leydában Triglandius Jakab rektor elnöklése alatt maga is orvosdoktorrá avató disputációt tartott. 18 sztl. lap terjedelmű munkácskájának tárgya: „De Generatione, Augmentatione & Decretione Microcosmi” volt. E füzetecskének különben külön érdekessége, hogy azt Tótfalusi Kis Miklós L. M. is latin nyelven írott verssel köszöntötte.⁴

Dimién azután még ugyanebben az esztendőben hazafelé indult, s Kolozsvárt 1690. február 15-én már az iskola igazgatói tisztségébe iktatták be. A beiktató ünnepségen a református kollégiumból Szathmár-Némethi Sámuel professzor és a diákság is részt vett.⁵

Rektorságának ideje alatt egyházát mérhetetlenül súlyos csapások érték. Ekkor vétetett el az unitáriusoktól az óvári iskola épülete. Emiatt szereztek meg azután nagypiaci telküket, amelyre felépítették ugyan az új iskolaépületet, de ez az 1697. évben a templommal s a többi egyházi épülettel együtt leégett. Ekkor újra kellett építkezniök és berendezkedniök. Amikor azután mindezt nagy áldozatok árán végrehajtották, a kuruc háborúskodások befejezése után Steinville császári tábornok a Habsburg-dinasztiára nagyon kedvezőre fordult légkörben 1716. március 30-án erőszak alkalmazásával megfosztotta őket templomuktól, új iskolájuktól, papi lakjuktól, a quartaháztól, a szentpéteri templomtól, az ispotálytól, a dézma-beli jövedelmüktől, zálogban bírt birtokaiktól, sőt könyvtáruktól, valamint

² Archiv N. F. XVI, 217.

³ RMK III, 3293, 3354, 3405.

⁴ RMK 3562.

⁵ Gál Kelemen: A kolozsvári unitárius kollégium története. II, 404.

nyomdájuktól, egyszóval minden ingatlan és ingó javaiktól. Ehhez járult, hogy az unitárius polgárokhoz beszállásolt katonaság házigazdáikat jórészen kifosztotta. Így egyháza csaknem végromlásba jutott, egyedül csak a vezetőség és a polgárság öntudata és az unitáriusság életerejé mentette meg számban amúgy is nagyon megfogyatkozott közösségüket.

Dimien harminc esztendeig tartott működése alatt csapás csapásra érte az egyházat, és senki sem volt, akihez a hazában fordulhattak volna! A hatalmi erőszak mellé a természet sújtoló keze is egyre tépázta a sok méltatlanságot szenvedő gyülekezetet. A kuruc—labanc háborúskodásban mindkét fél katonaságától letapodott és felégetett, kipusztított szántóföldek, rétek, kertek, szőlők, háztájak két-három esztendőn keresztül jóformán alig termettek valamit. Majd 1710-ben és 12-ben olyan hatalmas pestis öldökölte a várost s vele együtt az iskolák tanuló seregét, hogy a megmaradt diákság ijedten széledt el az országban, s így maga az iskola épülete is két hónapig üresen állott.

Dimiën a kollégium felépítése érdekében az 1697. évi tűzvész után Hollandiába ment gyűjtőútra. Buzgósága nagy összeget: több mint 17 ezer forintot eredményezett, azonban nem egészen önzetlennek látszott magatartása hosszú évekig tartott gyanúsítgatásokat és elszámoltatásokat vont maga után.

1702-ben második külföldi útjára indult. Ekkor Bécsben járt, templomuk meghagyását akarván a császárnál kieszközölni. Ezen az útján azonban nem sikerült eredményt elérnie.

Az 1710. évi döghalálban szeptember 10-én elhunyt Jövedécsi András plebánus, az ő helyébe azután minden külső készüllet mellőzésével a gyülekezet Dimiént választotta meg utódául. Bárha a kuruc felkelésben a kolozsvári unitáriusság alig is vett részt, ámde annak letörése után mégis fokozottabb csapásokkal kellett Dimiënnek megküzdenie. Hiábavaló volt mind neki, mind az egyház többi vezetőjének legodaadóbb erőfeszítése, az erőszak fényes diadalt aratott. A sok viszontagságba belefáradva, elbetege-sedett, s a már hatvan esztendőös férfiú ezután már nem tudott semmiféle erélyes kezdeményezésbe belefogni.

Az 1719. esztendőben újra pestis rohanta meg a lakosságot, s a 65-ik évét töltő megrokkant Dimiént is hatalmába kerítette. 1720. január 4-én hunyt el. Minden temetési szertartás és istentisztelet tartása nélkül hányták koporsójára a földet, minthogy a katonai parancsnokság a járvány miatt mindenféle gyülekezést eltiltott. Csupán csak nyolc halottvivő vitte ki a temetőbe, és helyezte a megásott sírba ezt a sok csapást ért, megfáradt földi vándort.⁶

Sírkövének északi lapján a csukott könyv Dimiën papi tisztségét jelöli, a déli lapon kifaragott fára tekerőző kígyó orvosi képesítését jelenti, míg-nem a vele szemben ágaskodó, kardot tartó oroszlán nemesi rendiségét tanúsítja.

A siremlék mindkét lapjára kifaragott distichonokat mind Bod Péter, mind pedig Gál Kelemen megörökítette,⁷ közlésük azonban többé-kevésbé hibás.

⁶ Uo. II, 404—421.

⁷ Bod Péter: *Hvngarvvs Tymbarvles Continvatvs*, II, 107—108. és Gál Kelemen i. m. II, 421.